

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-625/21-1

Sprawa C-625/21

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

8 października 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Oberster Gerichtshof (Austria)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

22 września 2021 r.

Strona wnosząca skargę rewizyjną (pierwotny pozwany):

VB

Druga strona postępowania rewizyjnego (pierwotna powódka):

GUPFINGER Einrichtungsstudio GmbH

[...]

Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) [...] w sprawie z powództwa strony powodowej GUPFINGER Einrichtungsstudio GmbH, Schärding, [...] przeciwko stronie pozwanej VB, [...] [...] o zapłatę ostatecznie kwoty 5271,33 EUR [...] na skutek skargi rewizyjnej (Revision) strony pozwanej na wyrok Landesgericht Ried im Innkreis (sądu krajowego w Ried im Innkreis) jako sądu odwoławczego z dnia 12 lutego 2021 r., sygn. akt 18 R 1/2lh-65, którym to wyrokiem zostało częściowo zmieniony i częściowo utrzymany w mocy wyrok z dnia 27 listopada 2020 r. wydany przez Bezirksgericht Braunau am Inn (sąd rejonowy w Braunau am Inn), sygn. akt 2 C 128/18t-57, [...] wydał

postanowienie:

A. Do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwanego dalej „Trybunałem”) zostają skierowane następujące pytania w celu wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

1. Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (zwanej dalej „dyrektywą 93/13”) należy interpretować w ten sposób, że przy ocenie umownego roszczenia odszkodowawczego przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi, opartego na nieuprawnionym odstąpieniu konsumenta od umowy, stosowanie przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym jest wykluczone już wówczas, gdy ogólne warunki umów przedsiębiorcy zawierają nieuczciwy warunek, który obok przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym przyznaje przedsiębiorcy wobec konsumenta naruszającego umowę alternatywnie roszczenie o odszkodowanie w zryczałtowanej wysokości?

W wypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

2. Czy takie stosowanie przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym jest wykluczone również wówczas, gdy przedsiębiorca nie opiera na takim warunku swojego roszczenia odszkodowawczego wobec konsumenta?

W wypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytania pierwsze i drugie:

3. Czy sprzeczne z wyżej wymienionymi przepisami prawa Unii jest to, że w przypadku warunku zawierającego kilka regulacji (na przykład alternatywne sankcje w przypadku nieuprawnionego odstąpienia od umowy) w stosunku umownym ważne pozostają te części warunku, które i tak odpowiadają przepisom prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym i których nie należy uznać za nieuczciwe?

[...] [zawieszenie postępowania]

Uzasadnienie:

1 I. Stan faktyczny:

- 2 Spółka powodowa prowadzi studio meblowe w Schärding (Austria) i oferuje między innymi sprzedaż kuchni na wymiar.
- 3 Pozwany jest emerytem i w dniu 12 listopada 2017 r. w trakcie targów budowlanych w Ried im Innkreis (Austria) zakupił od powódki na jej stoisku targowym kuchnię na wymiar za cenę 10 924,70 EUR. Umowa opierała się na ogólnych warunkach umów powódki, których punkt V brzmi następująco (podkreślenie w oryginale):

V. Odstąpienie od umowy

W przypadku zwłoki w odbiorze (pkt VII.) lub z innych ważnych powodów, takich jak w szczególności upadłość klienta lub oddalenie wniosku o upadłość z powodu braku majątku, jak również w przypadku zwłoki w płatności ze strony klienta, jesteśmy uprawnieni do odstąpienia od umowy, o ile nie została ona jeszcze w pełni wykonana przez obie strony. W przypadku odstąpienia od umowy przysługuje nam, jeżeli doszło do tego z winy klienta, wybór między **żądaniem zryczałtowanego odszkodowania w wysokości 25% kwoty brutto faktury a naprawieniem rzeczywiście powstałej szkody.**

W przypadku zwłoki w płatności ze strony klienta jesteśmy zwolnieni z wszelkich dalszych zobowiązań do świadczenia i dostawy oraz jesteśmy uprawnieni do wstrzymania pozostałych dostaw lub świadczeń oraz do żądania **przedpłat** względnie **zabezpieczeń** lub do odstąpienia od umowy po wyznaczeniu odpowiedniego terminu dodatkowego.

Jeżeli klient – nie będąc do tego uprawnionym – odstąpi od umowy lub zażąda jej rozwiązania, mamy wybór między żądaniem wykonania umowy a wyrażeniem zgody na rozwiązanie umowy; w ostatnim przypadku klient jest zobowiązany, według naszego wyboru, **zapłacić zryczałtowane odszkodowanie w wysokości 20% kwoty brutto faktury albo naprawić rzeczywiście powstałą szkodę.** O ile prace projektowe nie są oddzielnie wynagradzane, w przypadku odstąpienia sprzedającego od umowy będziemy dochodzić naszych praw autorskich do wszystkich odpowiednich dokumentów projektowych.

4 W dniu 28 listopada 2017 r. pozwany odstąpił od umowy sprzedaży, ponieważ nie był w stanie nabyć domu, do którego była przeznaczona kuchnia.

5 W razie wykonania umowy sprzedaży powódce pozostałby zysk w łącznej wysokości 5270,60 EUR.

6 II. Dotychczasowe postępowanie:

7 W powództwie wytoczonym w dniu 14 maja 2018 r. powódka domagała się od pozwanego tytułem odszkodowania umownego ceny sprzedaży pomniejszonej o to, co zaoszczędziła wskutek niewykonania pracy. Z powodu odstąpienia od umowy sprzedaży wierzycelność, której wysokość powódka ostatecznie określiła na kwotę 5270,60 EUR, stała się wymagalna. W toku procesu spółka powodowa nie oparła swojego roszczenia na swoich ogólnych warunkach umów, lecz na przepisach (austriackiego) prawa cywilnego o charakterze dyspozytywnym.

8 Na początku postępowania pozwany stał jeszcze na stanowisku, że ze względu na uprawnione odstąpienie od umowy nie jest on zobowiązany do zapłaty

odszkodowania. W postępowaniu w trzeciej instancji nie jest już jednak sporne, że pozwany bezprawnie odstąpił od umowy.

- 9 Pozwany ostatecznie podniósł, że ogólne warunki umów były częścią umowy sprzedaży. Klauzula V (akapit trzeci) przyznaje przedsiębiorcy w wypadku nieuprawnionego odstąpienia konsumenta od umowy prawo wyboru żądania od konsumenta zryczałtowanego odszkodowania w wysokości 20% kwoty brutto faktury albo naprawienia rzeczywiście powstałej szkody. Ponieważ warunek ten jest nieuczciwy i działa na niekorzyść pozwanego jako konsumenta, powódce przysługuje najwyżej 20% rzeczywiście ceny sprzedaży.
- 10 Sąd pierwszej instancji przyznał powódce 20% ceny sprzedaży brutto (2184,94 EUR) i oddalił żądanie w pozostałym zakresie. Opierając się na orzeczeniu 3 Ob 237/16y Oberster Gerichtshof (sądu najwyższego), sąd pierwszej instancji zakwalifikował ustęp trzeci warunku V jako rażąco niekorzystny dla konsumenta z uwagi na niewspółmierną wysokość opłaty z tytułu rezygnacji. Jednakże w przypadku całkowitego usunięcia tego postanowienia z umowy sprzedaży (ze względu na przepisy o charakterze dyspozytywnym) powódce należałoby zapłacić kwotę w wysokości 5270,60 EUR jako odszkodowanie z tytułu niewykonania zobowiązania. W tym przypadku usunięcie nieuczciwego warunku miałoby skutek „represyjny” dla konsumenta. Niemniej jednak warunek sugerował mu, że w przypadku odstąpienia od umowy należne odszkodowanie wyniesie maksymalnie 20% ceny sprzedaży brutto. W żadnym wypadku konsument nie oczekiwał, że „rzeczywiście powstała szkoda” w razie odstąpienia od umowy w sytuacji, w której sprzedawca nie spełnił jakiegokolwiek świadczenia wzajemnego, wyniesie prawie połowę uzgodnionej ceny. Z tych względów należy ograniczyć odszkodowanie należne powódce z tytułu niewykonania zobowiązania do wysokości 20% ceny sprzedaży brutto.
- 11 Sąd odwoławczy zmienił wyrok w ten sposób, że uwzględnił powództwo [...]. Nieważność warunku zawartego w ogólnych warunkach umów, który nie dotyczy żadnego z głównych obowiązków umownych stron, nie może prowadzić do nieważności umowy. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, tak aby nie wywierał on wiążących skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Sama umowa powinna natomiast w zasadzie nadal obowiązywać w niezmienionej treści – abstrahując od zmiany wynikającej z uchylecia nieuczciwych warunków – o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrzkrajowego. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy w zastosowaniu zasad prawa zobowiązań usunął nieuczciwy warunek poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. Przeciwnie, fakt zastąpienia nieuczciwego warunku tego rodzaju przepisem jest w pełni uzasadniony w świetle celu dyrektywy 93/13, gdyż dostarcza on rozwiązania, dzięki któremu umowa może dalej obowiązywać mimo wykreślenia warunku i wciąż wywoływać wiążące skutki względem stron. Zgodnie

z orzecznictwem Trybunału art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie zmierza do unieważnienia wszystkich umów zawierających nieuczciwe warunki. Warunek dotyczący odstąpienia od umowy, przewidujący naprawienie szkody rzeczywiście powstałej z tego tytułu, a tym samym odzwierciedlający dyspozytywne przepisy prawa, nie jest sprzeczny z dobrymi obyczajami. „Ograniczenie odszkodowania z tytułu niewykonania zobowiązania” do 20% ceny sprzedaży brutto nie daje się pogodzić z orzecznictwem Trybunału, zgodnie z którym z brzmienia art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego postanowienia umownego, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Odwołanie się do przepisów prawa o charakterze dyspozytywnym nie było tu wykluczone. Z uwagi na nieuprawnione odstąpienie pozwanego od umowy powódce przysługuje pozytywny interes umowny.

- 12 Sąd odwoławczy dopuścił następnie zwykłą skargę rewizyjną w odniesieniu do kwestii, czy zgodnie z nowszym orzecznictwem Trybunału (wyrok z dnia 27 stycznia 2021 r., C-229/19 i C-289/19) przedsiębiorca może uniknąć wyparcia przepisów prawa o charakterze dyspozytywnym poprzez powstrzymanie się od powoływania się wobec konsumenta na bezskuteczny warunek.
- 13 Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) ma rozstrzygnąć skargę rewizyjną pozwanego na wyrok sądu odwoławczego.
- 14 W ocenie sądów orzekających w niższych instancjach (co jest bezsporne także między stronami) należy się tu odwołać do dotychczasowego orzecznictwa Oberster Gerichtshof (sądu najwyższego) [3 Ob 237/16y; RIS-Justiz RS0016914 (T63)], zgodnie z którym określenie zryczałtowanej opłaty z tytułu rezygnacji na poziomie 20% należy uznać, z uwagi na niewspółmierną wysokość takiej opłaty, za rażąco niekorzystne w rozumieniu § 879 ust. 3 ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, austriackiego kodeksu cywilnego) (a tym samym nieuczciwe w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13).
- 15 W skardze rewizyjnej wniesionej na wyrok sądu odwoławczego pozwany podnosi, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału w przypadku usunięcia nieuczciwego warunku przepisy o charakterze dyspozytywnym nie mogą być stosowane na niekorzyść konsumenta. Nieważność warunku należy uwzględnić z urzędu. Przepisów o charakterze dyspozytywnym nie można stosować również wówczas, gdy przedsiębiorca nie opiera się wyraźnie na danym warunku zastrzeżonym w ogólnych warunkach umów.
- 16 W odpowiedzi na skargę rewizyjną powódka odwołuje się do ustawowej regulacji roszczenia odszkodowawczego stosownie do § 921 ABGB. Warunek, który przyznaje przedsiębiorcy możliwość dochodzenia tego uregulowanego ustawowo roszczenia odszkodowawczego, nie jest w tym zakresie w żaden sposób nieuczciwy. Ponadto kuriozalne byłoby wyłączenie przepisów o charakterze dyspozytywnym pod pozorem ochrony konsumentów.

17 Cytowany przepis brzmi następująco:

§ 921. ABGB

Odstąpienie od umowy pozostaje bez uszczerbku dla roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez zawinione niewykonanie zobowiązania. Otrzymaną już zapłatę należy zwrócić lub wynagrodzić w ten sposób, aby żadna strona nie odniosła korzyści ze szkody strony przeciwnej.

18 Ta zasada przyznaje wierzycielowi roszczenie odszkodowawcze zmierzające do zaspokojenia interesu w spełnieniu świadczenia, które to roszczenie jest skierowane przeciwko kontrahentowi działającemu w sposób zawiniony. Dłużnik jest zobowiązany do rekompensaty wszelkich niedogodności, które zostały spowodowane wobec wierzyciela przez zawinione niewykonanie zobowiązania.

19 Gdyby pominąć kwestię istnienia nieuczciwego warunku, należałoby w każdym razie utrzymać w mocy zaskarżone orzeczenie, którym zasądzono na rzecz powódki odszkodowanie z tytułu niewykonania zobowiązania w zastosowaniu przywołanego przepisu (w związku z innymi regulacjami austriackiego prawa odszkodowawczego).

20 III. Pytania prejudycjalne

21 W przedmiocie pytania pierwszego:

22 Trybunał uznał, że nie stanowi problemu uprawnienie do zastąpienia warunku przez przepisy o charakterze dyspozytywnym w sytuacji, gdy umowa nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku (C-26/13, *Kásler*, pkt 85).

23 Ponadto, na przykład w wyroku w sprawach C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, *Unicaja Banco SA i Caixabank SA*, wyjaśniono, że dopuszczalne jest wypełnienie luk w umowie spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwego warunku poprzez odwołanie się do przepisów o charakterze dyspozytywnym z zakresu prawa konsumenckiego, jeżeli całkowite wykreślenie nieuczciwego warunku miałyby niekorzystny wpływ na sytuację prawną konsumenta.

24 W wyroku z dnia 27 stycznia 2021 r., C-229/19 i C-289/19, *Dexia*, Trybunał dokonał ostatnio wykładni przepisów dyrektywy 93/13, orzekając, że przedsiębiorca, który jako sprzedawca narzucił konsumentowi warunek uznany przez sąd krajowy za nieuczciwy, a w konsekwencji bezskuteczny – w przypadku gdy umowa może dalej obowiązywać bez tego warunku – nie może dochodzić ustawowego odszkodowania przewidzianego w przepisie prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, który miałyby zastosowanie w braku wspomnianego warunku (pkt 67). Trybunał uzasadnił swoje stanowisko prawne tym, że gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, to takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji

długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie to przyczyniałoby się do wyeliminowania „zniechęcającego skutku” (zob. już wyrok Trybunału w sprawie C-26/13, *Kásler*, pkt 79) wywieranego na przedsiębiorców poprzez „zwykły brak stosowania” takich warunków wobec konsumentów, ponieważ przedsiębiorcy ci nadal byłiby zachęceni do stosowania rzeczonych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one zostać uznane za bezskuteczne, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób zaspokojenie interesu owych przedsiębiorców (*Dexia*, pkt 64).

- 25 Z przywołanego orzecznictwa można by również wywnioskować na użytek niniejszej sprawy, że nie można odwoływać się do przepisów o charakterze dyspozytywnym już tylko z uwagi na istnienie nieuczciwego warunku, który nie może być stosowany. Taki rezultat, zgodnie z którym konsument naruszający umowę byłby zwolniony z naprawienia szkody spowodowanej przez niego w sposób zawiniony, stoi jednak diametralnie w sprzeczności z systematyką oraz systemem wartości prawa cywilnego, które opiera się na słusznym wyważeniu różnych interesów stron umowy. Również Trybunał stoi na stanowisku, że ustawodawca krajowy w drodze przepisów o charakterze dyspozytywnym zmierza do znalezienia równowagi pomiędzy interesami stron umowy (wyrok Trybunału w sprawie C-260/18, *Dziubak*, pkt 60). Wnosi się zatem do Trybunału o wyjaśnienie tej kwestii.
- 26 W przedmiocie pytania drugiego:
- 27 Rozpatrywana sprawa – w przeciwieństwie do sytuacji leżącej u podstaw wyroku *Dexia* [zob. pkt 64: „przedsiębiorcy (...) nadal byłiby (...) zachęceni do stosowania rzeczonych warunków”] – charakteryzuje się tym, że warunek umowny nie ma żadnego znaczenia dla oceny roszczenia dochodzonego pozwem, gdyż dochodzone roszczenie odszkodowawcze może być oparte wyłącznie na przepisach o charakterze dyspozytywnym. Również powódka oparła swoje roszczenie na przepisach prawa o charakterze dyspozytywnym, a nie na nieuczciwym warunku. Tym samym strona powodowa nie „stosowała” tego warunku w postępowaniu przeciwko pozwanemu w rozumieniu pkt 64 wyroku *Dexia*, aby oprzeć na nim swoje roszczenie. Dlatego też tutejsza izba uważa w niniejszej sprawie, że nie jest wykluczone stosowanie przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym i to niezależnie od okoliczności, że określenie zryczałtowanego odszkodowania w wysokości 20% należy uznać za nieuczciwe.
- 28 Nie stoi to również w sprzeczności z nakazem uwzględniania z urzędu nieważności warunków, o ile sąd posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego (wyrok Trybunału w sprawie C-154/15, *Gutiérrez Naranjo*, pkt 58 i nast.). Nakaz ten zdaniem tutejszej izby odnosi się bowiem jedynie do tych warunków umownych, które mają znaczenie dla oceny roszczenia będącego przedmiotem sprawy. Uwzględnianie z urzędu nieważności warunku powinno zatem być brane pod uwagę wyłącznie wówczas, gdy warunek ma

bezpośrednie znaczenie dla oceny roszczenia dochodzonego pozwem [...]. Również w tym przypadku wyjaśnienie tej kwestii przez Trybunał wydaje się konieczne.

29 W przedmiocie pytania trzeciego:

30 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału sąd krajowy nie może uzupełniać umowy poprzez zmianę treści warunku, co do którego stwierdzono, że jest nieuczciwym warunkiem umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem (wyroki Trybunału: C-618/10, *Banco Español*, pkt 69 i nast.; C-125/18, *Gómez del Moral Guasch*, pkt 59 z dalszymi odesłaniami; C-229/19 i C-289/19, *Dexia*, pkt 63). Również Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) opowiada się (także w postępowaniach indywidualnych) za „zakazem redukcji utrzymującej skuteczność” [RS0128735; RS0122168; RS0038205 (T20)].

31 Należy jednak wyjaśnić, czy zasada ta obowiązuje również w odniesieniu do warunków podzielnych. Przysługujące przedsiębiorcy sankcje przewidziane w ustępie trzecim warunku umownego V występującego w niniejszej sprawie mają charakter alternatywny. Obok roszczenia o zapłatę wysokiego zryczałtowanego odszkodowania, które uznać należy za nieuczciwe, zdaniem tutejszej izby nie budzi zastrzeżeń alternatywnie dopuszczalne powołanie się na rzeczywiście powstałą szkodę, tym bardziej że odpowiada to przepisom o charakterze dyspozytywnym. Konieczne jest wyjaśnienie przez Trybunał, czy sprzeczny z dyrektywą 93/13 byłby brak przyjęcia w takim przypadku bezskuteczności całego warunku.

32 [...]

33 [...] [wzmianki dotyczące prawa procesowego, zawieszenie postępowania]

[...]

22 września 2021 r.

[...]